O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELIDA MUAMMOLI KREDITLAR (NPL) SHAKLLANISHINING ZAMONAVIY HOLATI VA BANKLARARO TAFAVUTLAR TAHLILI

Xanmuratov Roushenbek Xalmuxammetovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To'rtko'l fakulteti assistenti
roushenbek2303@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu tezisda O‘zbekiston tijorat banklari kredit portfelida muammoli kreditlar (NPL — Non-Performing Loans)ning shakllanish holati va banklar kesimidagi tafovutlari tahlil qilingan. Tadqiqotda 2026-yil 1-avgust holatiga tijorat banklari bo‘yicha kreditlar hajmi, muammoli kreditlar summasi hamda NPLning jami kreditlardagi ulushi to‘g‘risidagi ma’lumotlardan foydalanilgan. Tahlil natijasida banklar o‘rtasida muammoli kreditlar darajasida sezilarli farqlar mavjudligi aniqlangan. Ayrim banklarda NPL ulushining yuqori bo‘lishi kredit portfeli sifati va kredit risklarini boshqarish masalalariga alohida e’tibor qaratishni talab qilsa, NPL darajasi past bo‘lgan banklarda kreditlash jarayonlarini samarali tashkil etish tajribasini o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, O‘zmilliybankning NPL ko‘rsatkichi bank tizimidagi umumiy ko‘rsatkich bilan qiyosiy baholangan.

Kalit so‘zlar: tijorat banklari, kredit portfeli, muammoli kreditlar, NPL, kredit riski, kredit sifati, bank sektori, kreditlash.

Kirish

Bugungi kunda tijorat banklari faoliyatining moliyaviy barqarorligini ta’minlashda kredit portfeli sifatini boshqarish muhim ahamiyatga ega. Bank aktivlarining katta qismini kreditlar tashkil etishi sababli kreditlarning o‘z vaqtida va to‘liq qaytarilishi banklarning likvidligi, daromadliligi hamda kapital barqarorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli kredit portfelida muammoli kreditlarning shakllanishi va ularning ulushini maqbul darajada saqlash bank risklarini boshqarishning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Muammoli kreditlar, ya’ni **NPL (Non-Performing Loans)** — kredit oluvchi tomonidan kredit bo‘yicha asosiy qarz yoki foiz to‘lovlarining belgilangan muddatlarda bajarilmasligi natijasida muammoli toifaga o‘tgan kreditlarni ifodalaydi. NPL ko‘rsatkichining oshishi kredit portfeli sifatining yomonlashayotganini ko‘rsatuvchi asosiy indikatorlardan biri hisoblanadi.

O‘zbekiston bank tizimida kreditlash hajmining kengayib borishi bilan bir qatorda kredit portfeli sifatini nazorat qilish masalasi ham dolzarb bo‘lib qolmoqda. Bunda banklar kesimida NPL ko‘rsatkichlarining turlicha shakllanishi alohida ilmiy va amaliy qiziqish uyg‘otadi. Chunki kredit portfeli hajmi katta bo‘lgan bankda NPL summasi yuqori bo‘lishi mumkin, biroq uning jami kreditlardagi ulushi nisbatan past bo‘lishi ehtimoli mavjud. Shu sababli muammoli kreditlarni baholashda faqat NPL summasiga emas, balki uning jami kredit portfelidagi **ulushiga** ham e’tibor qaratish lozim.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi O‘zbekiston tijorat banklarida muammoli kreditlarning zamonaviy holatini baholash, banklar o‘rtasidagi NPL ko‘rsatkichlari tafovutlarini aniqlash hamda kredit portfeli sifatiga doir tegishli xulosalarni shakllantirishdan iborat.

Tadqiqotda **2026-yil 1-avgust holatidagi O‘zbekiston tijorat banklari kesimidagi kreditlar, muammoli kreditlar va NPL ulushi** to‘g‘risidagi ma’lumotlardan foydalaniladi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Tadqiqotning asosiy vazifalari:

- O'zbekiston bank tizimida NPLning umumiy holatini baholash;
- tijorat banklari kredit portfeli va NPL summalarini qiyoslash;
- banklar kesimida NPL ulushidagi tafovutlarni aniqlash;
- NPL darajasi yuqori va past bo'lgan banklarni aniqlash;
- O'zmilliybankning NPL ko'rsatkichini bank tizimi bilan taqqoslash;
- muammoli kreditlarni kamaytirish va kredit portfeli sifatini yaxshilash bo'yicha xulosalar ishlab chiqish.

TADQIQOT NATIJALARI VA TAHLIL

O'zbekiston tijorat banklarida kredit portfeli sifatini baholashda muammoli kreditlar (NPL) muhim ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. NPLning jami kreditlardagi ulushi bank kredit portfelining qanchalik sifatli shakllanganligini baholash imkonini beradi. Shu sababli banklar kesimida kreditlar hajmi, muammoli kreditlar summasi va ularning jami kreditlardagi ulushini qiyosiy o'rganish muhim ahamiyatga ega.

2026-yil 1-avgust holatiga O'zbekiston tijorat banklarining jami kredit portfeli **644 637 mlrd so'm**, muammoli kreditlar hajmi **23 929 mlrd so'm**ni tashkil etgan. Natijada muammoli kreditlarning jami kreditlardagi ulushi **3,7 foiz** darajasida shakllangan. Davlat ulushi mavjud banklarda esa kreditlar hajmi 421 937 mlrd so'm, NPL hajmi 16 802 mlrd so'm va NPL ulushi 4,0 foizni tashkil etgan.

1-jadval

O'zbekiston tijorat banklarida kreditlar va muammoli kreditlar holati 2026-yil 1-avgust holatiga

№	Bank nomi	Kreditlar, mlrd so'm	Muammoli kreditlar (NPL), mlrd so'm	NPL ulushi, %
1	O'zmilliybank	105 491	3 197	3,0
2	Agrobank	92 643	3 184	3,4
3	O'zsanoatqurilishbank	59 968	1 910	3,2
4	Asaka bank	39 617	1 776	4,5
5	Xalq banki	37 499	1 535	4,1
6	Biznesni rivojlantirish banki	26 220	1 532	5,8
7	Mikrokreditbank	23 124	2 282	9,9
8	Aloqa bank	22 392	805	3,6
9	Turon bank	14 983	582	3,9
10	Ipoteka-bank	36 103	1 103	3,1
11	Kapital bank	37 966	1 204	3,2
12	Hamkorbank	30 216	363	1,2
13	Ipak yo'li bank	19 248	333	1,7
14	Orient Finance bank	13 417	224	1,7
15	TBC Bank	7 938	1 037	13,1

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

ILMIY TADQIQOTLAR VA JAMIYAT MUAMMOLARI
nomli ko'p tarmoqli masofaviy,onlayn respublika konferensiyasi

Sayt havolasi:https://e-conference.uz/index.php/itjm Oktabr,2026

№	Bank nomi	Kreditlar, mlrd so'm	Muammoli kreditlar (NPL), mlrd so'm	NPL ulushi, %
16	Anor bank	12 391	946	7,6
17	Davr bank	9 487	305	3,2
18	Invest Finance bank	11 714	280	2,4
19	Trastbank	8 755	323	3,7
20	Tenge bank	4 082	184	4,5
21	Asia Alliance bank	5 501	105	1,9
22	KDB Bank O'zbekiston	4 387	0	0,0
23	Hayot bank	7 255	228	3,1
24	Ziraat Bank Uzbekistan	2 446	118	4,8
25	Universal bank	2 450	64	2,6
26	Garant bank	1 615	116	7,2
27	AVO bank	1 450	96	6,6
28	Apeks bank	3 333	1,8	0,1
29	Oktobank	727	0	0,0
30	Madad Invest bank	584	32	5,5
31	Poytaxt bank	580	61	10,5
32	Open bank	740	3	0,5
33	Uzum bank	326	0	0,0
34	Soderot bank	9	0,4	4,7
Jami Tijorat banklari		**644 637**	**23 929**	**3,7**

Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining banklar kesimidagi statistik ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Kredit portfeli va NPLning umumiy holati

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari o'rtasida kredit portfeli hajmi bo'yicha sezilarli tafovut mavjud. Eng katta kredit portfeli **O'zmilliybank** hissasiga to'g'ri kelib, 105 491 mlrd so'mni tashkil etgan. Keyingi o'rinlarda **Agrobank — 92 643 mlrd so'm** va **O'zsanoatqurilishbank — 59 968 mlrd so'm** bilan qayd etilgan.

O'zmilliybankning kredit portfeli barcha tijorat banklari jami kreditlarining qariyb **16,4 foizini** tashkil etadi. Bu bankning O'zbekiston bank tizimidagi kreditlash faoliyati salmog'i yuqori ekanligini ko'rsatadi.

Muammoli kreditlarning mutlaq hajmi bo'yicha ham O'zmilliybank yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Bankda NPL hajmi **3 197 mlrd so'm**ni tashkil etgan. Agrobankda ushbu ko'rsatkich **3 184 mlrd so'm**, Mikrokreditbankda esa **2 282 mlrd so'm** bo'lgan.

Biroq NPLning mutlaq summasini alohida baholash bankdagi kredit portfeli hajmini hisobga olmaganda to'liq xulosa chiqarish imkonini bermaydi. Shu sababli **NPL ulushi** muhimroq nisbiy ko'rsatkich sifatida namoyon bo'ladi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Banklararo NPL tafovutlari

Tahlil natijalariga ko‘ra, banklar o‘rtasida NPL ulushi bo‘yicha katta farqlar mavjud. Eng yuqori ko‘rsatkich **TBC Bankda — 13,1 foiz**ni tashkil etgan. Undan keyingi yuqori ko‘rsatkichlar **Poytaxt bank — 10,5 foiz**, **Mikrokreditbank — 9,9 foiz**, **Anor bank — 7,6 foiz**, **Garant bank — 7,2 foiz** va **AVO bank — 6,6 foiz**da kuzatilgan.

Aksincha, **Hamkorbankda NPL ulushi 1,2 foiz**, Ipak yo‘li bank va Orient Finance bankda 1,7 foiz, Asia Alliance bankda 1,9 foizni tashkil etgan. KDB Bank O‘zbekiston, Oktobank va Uzum bankda esa mazkur ko‘rsatkich **0 foiz** sifatida qayd etilgan. Apeks bankda NPL ulushi atigi 0,1 foiz, Open bankda esa 0,5 foiz bo‘lgan.

Bu holat banklarning kredit portfeli sifati, kredit siyosati, mijozlar tarkibi, kredit risklarini baholash va undirish mexanizmlarida farqlar mavjudligini ko‘rsatadi.

O‘zmilliybankning NPL ko‘rsatkichi

O‘zmilliybank misolida qaralganda, 2026-yil 1-avgust holatiga bankning kredit portfeli **105 491 mlrd so‘m**, NPL hajmi **3 197 mlrd so‘m**, NPL ulushi esa **3,0 foiz**ni tashkil etgan.

O‘zmilliybankning NPL ulushi bank tizimi bo‘yicha qayd etilgan **3,7 foizlik** umumiy ko‘rsatkichdan **0,7 foiz punktga past**. Shuningdek, davlat ulushi mavjud banklardagi **4,0 foizlik** ko‘rsatkichdan ham 1,0 foiz punktga past.

Bu holat O‘zmilliybank kredit portfelida muammoli kreditlarning nisbiy darajasi bank tizimining umumiy ko‘rsatkichiga nisbatan past ekanligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, NPLning mutlaq hajmi 3 197 mlrd so‘mga tengligi bank kredit portfelining katta hajmi bilan bog‘liq. Ya’ni kredit portfeli hajmi yuqori bo‘lgan banklarda NPL summasi katta bo‘lishi mumkin, biroq uning jami kreditlardagi ulushi nisbatan past darajada saqlanishi mumkin.

NPL darajasi yuqori bo‘lgan banklar

NPL ulushi 5 foizdan yuqori bo‘lgan banklarni alohida guruhlash mumkin. Ular quyidagilardan iborat:

- TBC Bank — **13,1%**;
- Poytaxt bank — **10,5%**;
- Mikrokreditbank — **9,9%**;
- Anor bank — **7,6%**;
- Garant bank — **7,2%**;
- AVO bank — **6,6%**;
- Biznesni rivojlantirish banki — **5,8%**;
- Madad Invest bank — **5,5%**.

Mazkur banklarda NPL ulushining 5 foizdan yuqori bo‘lishi kredit portfeli sifatini yanada chuqurroq tahlil qilish zarurligini ko‘rsatadi. Bunda faqat muammoli kreditlar miqdorini emas, balki ularning shakllanish sabablari, kreditlarning tarmoqlar bo‘yicha taqsimlanishi va kreditlarni undirish samaradorligini ham o‘rganish maqsadga muvofiq.

NPL darajasi past bo‘lgan banklar

NPL ulushi 2 foizdan past bo‘lgan banklarda esa muammoli kreditlarning kredit portfelidagi nisbiy salmog‘i past hisoblanadi. Jumladan, Hamkorbankda 1,2 foiz, Ipak yo‘li bank va Orient Finance bankda 1,7 foiz, Asia Alliance bankda 1,9 foiz NPL qayd etilgan.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Shuningdek, KDB Bank O‘zbekiston, Oktobank va Uzum bankda NPL ulushining 0 foiz ko‘rsatilishi ushbu banklarda hisobot davrida muammoli kreditlar mavjud emasligini anglatadi. Biroq mazkur holatni bank kredit portfeli hajmi va faoliyat ko‘lami bilan birgalikda baholash lozim.

Tahlil natijalarining umumlashtirilishi

Umuman olganda, 2026-yil 1-avgust holatidagi ma’lumotlar O‘zbekiston tijorat banklarida kredit portfeli sifati bo‘yicha yagona holat mavjud emasligini ko‘rsatmoqda. Bir tomondan, yirik banklarda NPLning mutlaq hajmi yuqori bo‘lsa, ikkinchi tomondan, ayrim kichik va o‘rta banklarda NPLning kredit portfelidagi ulushi ancha yuqori shakllangan.

Shu nuqtayi nazardan, banklarning kredit portfeli sifatini faqat NPLning mutlaq hajmi orqali emas, balki **NPL ulushi, kredit portfeli hajmi va ularning o‘zaro nisbatlari** orqali baholash maqsadga muvofiq.

O‘zmilliybankning 3,0 foizlik NPL ko‘rsatkichi esa bank tizimidagi 3,7 foizlik umumiy ko‘rsatkichdan past bo‘lib, bankning katta hajmdagi kredit portfeliga qaramay, muammoli kreditlarning nisbiy darajasini nazorat qilish imkoniyati mavjudligini ko‘rsatadi.

Xulosa

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, O‘zbekiston tijorat banklarida muammoli kreditlar darajasi banklar kesimida sezilarli darajada farqlanadi. 2026-yil 1-avgust holatiga bank tizimida NPLning jami kreditlardagi ulushi 3,7 foizni tashkil etgan bo‘lsa, ayrim banklarda mazkur ko‘rsatkich 10 foizdan yuqori darajaga yetgan.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, NPLning yuqori darajasi kredit portfeli sifatiga salbiy ta’sir qiluvchi muhim omil sifatida qaralishi lozim. Shu sababli NPL darajasi yuqori bo‘lgan banklarda kredit ajratishdan oldingi mijozlarni baholash, kredit monitoringi va muammoli kreditlarni undirish mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

O‘zmilliybank misolida esa NPL ulushining 3,0 foizni tashkil etishi ijobiy holat sifatida baholanishi mumkin. Mazkur ko‘rsatkich bank tizimidagi umumiy darajadan past bo‘lib, bankning kredit portfeli hajmi katta bo‘lishiga qaramay, muammoli kreditlarning nisbiy salmog‘i nazorat ostida ekanligini ko‘rsatadi.

Shu asosda tijorat banklarida NPLni kamaytirish uchun kredit risklarini baholashning zamonaviy mexanizmlarini kengaytirish, qarzdorlarning moliyaviy holatini muntazam monitoring qilish, kredit portfelini diversifikatsiya qilish hamda muammoli kreditlarni restrukturizatsiya qilish va undirish jarayonlarini takomillashtirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **O‘zbekiston Respublikasining “Banklar va bank faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni.** — O‘RQ-580-son, 2019-yil 5-noyabr.
2. **O‘zbekiston Respublikasining “O‘zbekiston Respublikasining Markaziy banki to‘g‘risida”gi Qonuni.** — O‘RQ-582-son, 2019-yil 11-noyabr.
3. **O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki.** Tijorat banklarining muammoli kreditlari (NPL) to‘g‘risida 2026-yil 1-avgust holatiga statistik ma’lumotlar. — Toshkent, 2026.
4. **O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki.** Tijorat banklari faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlari bo‘yicha statistik ma’lumotlar. — Toshkent, 2026.
5. **O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki.** Bank tizimi faoliyati bo‘yicha statistik ma’lumotlar va hisobotlar. — Toshkent, 2026.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.